

СЕМЫНЕМ шонкалем: "Кузе нунылан полшаш ыле?" Икымше "бочкыш" пурем. Парапланист-влак чыланат кочкыныт. Нимат кодын огыл. Нуно ўлыкó волат. Кинооператор-влаккан канатка марте волаш полшем. Шинчалык-канже деч мемнан рвезе-влак-лан велосипедым пуаш йодам. Ончыл ораважым луктын шуэм.

Кум москвич парапланист-влакын снаряженийыштым Мир станций марте волташ полшат. Мӱнгеш портылыт. Ростов гыч коктын — ачаж ден эргыже — Ленинградский академийын преподавательже ден студентше — толын лектыч. Нунат верланах полшаш мыйым йодыт.

Чылашт дечат 40 тенге дене погем да ик кленча ош аракам начальниклан нангаем. Манам, ме 1-ше "бочкым" налынна. Ни-колай курык чер дене черлана, шўмжым нӱлта. Элеутереккокым да шинчалам вўдым пуэм. Кочкыш гыч пакчасаскам да емыжым гына кочкаш темлем.

Москвич-влак дене мутым вашталтена. Володя ала-кунам Ортнӱор марте кўзен. Кодшо паренгым шолтем. Тушенка дене чыланат кочкына, чайым йўйна. Курык вуйыш кўзыде, мылам ўлыкó волаш огеш лий. Тыгеже пелйўдлан кынелман.

Кумшо йўд мален ом тем. Рвезе-влакат пеленем Эльбрус вуйыш кўзаш шонат. Мый тореш омыл. Володя пуховик денак кўзынеже. Почешем шуэш "о? Свитерым, аралалтме эремем, карабиным, у "пырыскўчым" вискалат. Мыланем у "пырыскўчшӱ" пешыжак ок келше.

Пеленышт кок "Зенит" фотоаппаратым, "Кодак" фирмын фотоплёнкым налнешт. Но фотографироватлең пешыжак огыт мошто. Йӱра эше мыйын кипятильником уло. Вўдым ятырак шолтена. Кўзаш тўналме деч кум шагат ончык малаш возына. Адреснам икте-весеылан пуэна.

16 август. 23 шагатат 30 минутлан помыхалтына. Омо шулдыр шинчам кир семынак темда. Володя лым лийде мутланымыз дене мален колташ зрыкым ыш пу. Пӱрдал кийышым. Кол консервм кочкына, чайым йўйна. Москвич-влак вигак Эверестыш кўзышаш вургемым чийышт: шокшо вургемым, пуховикым, меж пижергым. Пед шагат гыч

Рвезе-влак гын кок ече тоя гыч кученыт. Артур ледорубым налын.

Палаткыште кийышыла футболкым савырен чиен кертым. Нӱрышӱ ужашыжым тўжвакыла луктым. Джемперым да меж пижергым чийышым. Шўргышкем шарфым пидым, уке гын водолазын упшыжо мардежым колта. Саша толын шуо. Кў молакаш шўртнен, ўмбакем шунгалте. "Пырыскўч" дене пулвужем ишен шындыш. Эсогыл брезент йолашым шўтен, коваштемат эмгашыш. Азапланен пӱрдалына. Тудым лыпландараш перныш: су-сыр вер пешыжак ок коршто, пуйто шижынат омыл. Тудо мольым вучаш кодем. Корштышо йол денак ончыко ошкылам. 11-ше Приют гыч лекше-влакым поктен шуам. Нуно мемнан канымына годым эртен каеныт улмаш. Ончылнем нылытын лўнгат. Нунымат эртен каяш перныш.

кўзем. Эльбрусун йўдвел ужашыже ялт шеме. Ужар алан койылалта. Камвозам гын, куш шунгалтам? Палаш ок лий. Йол чытыра. Леқтыш согышо кум рупалткалем. Ушанле верыш гына шинчам. Шодо автомобиль двигателын поршеньже семын ышта. Почешем иктат ок тол. Шкетын каем. Пу пудырго уто лўдыкшым луктеш. Йол йымалне тудо шке шотан шарикоподшипникыш савырна: пеш куштылгын ўлыкӱ пӱрдын волаш лиеш.

Почешем кугу кў ора гына кодшо манын тыршем. Камвозам гынат, кугу кў ораш чараклен кертам. Шижам — тетла нигуш кўзаш. Йырваш ончем. Кечан горизонтным ужам. Тораште изиш пурлаштырак курыквуй огыл? Умбалныже кўртнӱо менге. Изисак миен ом шу. Фотографироватлалтам. Эльбрусышто куда-лам!!! Кудалам. Эше нимомат ом умыло: тиде сай але уда? Пожале, сай. Орава лакыш пу-

ок кўл. Ўлыкӱ — тыш толмо корно денак. Йол йымалне туф, кў, курык гыч йоген волышо авыртыш, ий, булыжник да шолдыра лум пырче. Корнышто шарналтышым, кузе йӱсын нушкынам. Палем, ўлыкӱ волаш эшеат нелырак. Айдеме лыплана, кап кылжым луштара. Шижынат ок шукто — сусырга але скалаш шунгалтеш. Пеш тўткын эскерен водем. Шўртнен камвозаш гына огыл. Шўлаш йӱсӱ. Пўжалтмаштак уке. Кӱргеш вўд кодын огыл моли? Шуэррак шогалам. Яндар волгыдо шинчам йымыктара. Шарф да капюшон дене петырнем.

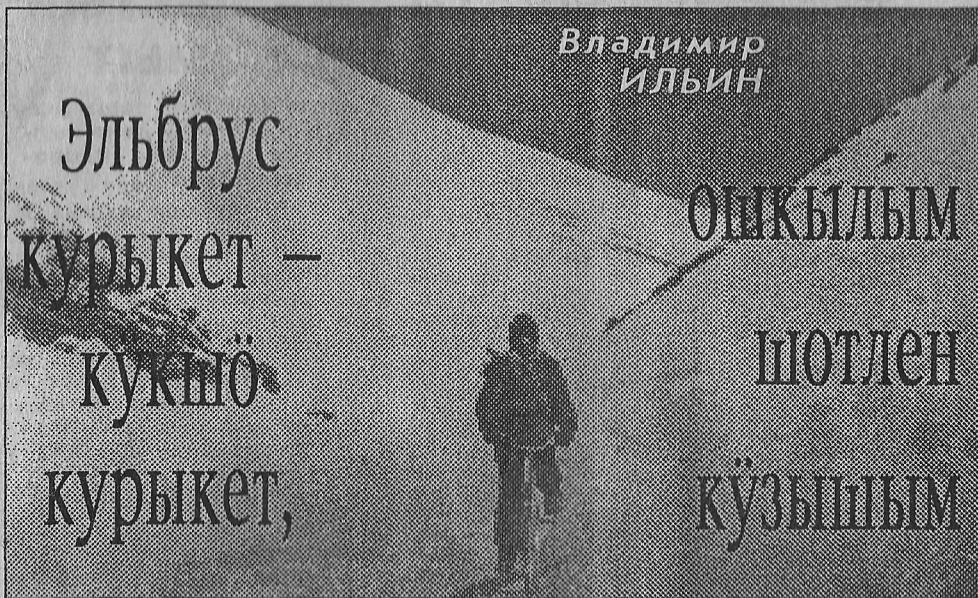
Шинчалыкем яндар. Шем шинчалыкемат кўлеш ыле. Шинчам аралаш. Утларакше кўм ончем. Лумым огыл. Палаш онгай ыле: ынде мылам мо конча гын? Вет шкет альпинист-влак эреак Лум айдемым ужыт. НЛО-м, вес планета гыч толгын кышажым. Лучо шонаш огыл. Ала чынжымак толынат лектыт.

Касвел Эльбрусун тайылыштыже лу альпинист кўза. Ташкымораваш шинчын водем. Южгунам орава ик верыште пӱрдаш тўнагеш. "Пырыскўч" велосипед рамш тўкна. Ортнӱор лопышто шкет альпинистка ошкеда. Чыла фирменный вургемым чиен. Чарнен шогалеш да, шинчажым карен, ӱрмалген, тўнын шогалеш. Ваштарешыже кудаалам. Йўк лудке фотоаппаратым кучыктем да сниматлаш йодам. Тауштем, умбакыже кудаалам.

Тенгече Видас пижергым да ече тоям кычал муаш йодын ыле. Нигуштат шым му. Лийме вернам чыла шерын лектым. Рюкзакем налам. Каяш нелырак чучеш. Вургемым вашталтен чиём. Анаракым, меж пижергым кудаашам, шарфым рудем. Марле маскым чиём.

Шокшо, но лум эше шулен огыл. Ўлыкӱ волымсо семын лум шўраш сыным налеш, йолпарня коржеш. Пулвуж пегеш.

Воктенем вес эл гыч толшо мужыр вола. Кидем дене ончыктылын мутланем. Канем. Нойы-нем пыта. Вуй корштымым чарна. Ўлыкӱ волымеш лучо куш кўзаш. Кўтўчӱ-влакын скалашт деке шуам. Палаткына уке. Яра верыште шинчем. Мардеж лупша. Тыге канаш ок лий. Кадыр-



Кӱ тоям тоялен, кӱ ече дене каят. Омо шуэш. Кажне гана шогалмеке, вигак шунгалтам да шижде мален колтем. Но садак қолам: ечытоя пентыде лумыш йынысен керылтеш. Шинчам куменак кыналам, йолгорно дене лунатик семын ошкылам. 40-50 минут гыч ужам: ўлнӱ Кўтўчӱ-влакын скалашт деке 20-30 ен нушкеш. Кўшыл йолгорно дене ончылгоч кондымо ўзгар деке шуам. Тушто палатка, "Ошым-шўлыш" пуховик, бачан, па-

рен кая, камвозам. Кыналам. Титаком ыштыше школьникла чучам.

Кўртнӱо денга деке лишчам. Йӱнештарыме вер гыч банкым луктам. Тушто ленинградец-влакын серымышт уло. Лудам. Ленинградец-влак Эльбрус вуйыш 1991 ий 16 августышто 12 шагатыште кўзеныт.

Менге воктене тўрлӱ кугытан кўм ораленыт. Тыштат ятыр мемориальный она уло. Ленин пи-

сервиск кочкына, чайым иуына. Москвич-влак вигак Эверестыш кúзышаш вургемым чийышт: шокшо вургемым, пуховикым, меж пижергым. Пел шагат гыч корныш тарванена.

Артур ден Володя сангашты т тул йула. Эркын ошкылыт. Изи шелшым эртен. Гарабаши ден 11-ше Приют коклаш-тат шелшыш логалаш лиеш ул-маш. Пален омыл. Пычкемыш, парням шуралтен ок кой.

Саша дене коктын ончыко чы-мена. Пужалташ логале. А вара вучышыла чытыренат нална. Кútúчó-влакын скалашт марте 300 метр чоло кодмеке, мый Саша-декат коден кайышым. Палатка дене толын шумеке, тудым чыла вельмат ончен лектым. Кúшыч велше кú моклакам коранды-шым. Палаткын ик урвалтыже ий коклаш кылмен пижын, тóргал-ташат огеш лий. Палатка коргыш нушкын пурем. Семь-нем шонкален киём: умбакыже кузе лияш?

Вуйыштем йошкар шапочка. Тудым Тоня деч налынам ыле. Шкемыным мушкынамат, кош-кен ыш шу. Шапочка умбач брезент капюшоным упшалам. Капыштем футболка, канде олимпика, штормовка. Кúсе-ныштем шем шинчалык, кукшо спирт таблетка, слайд, фото-плёнка да шем-ош плёнка, кúчык кандыра ора, коштымо черносливе, шúргым петыраш марле кылдыш, водолазын уп-шыжо, меж пижерге, шондым эскериме тест, спичке, пуда, кúзó. Шúйыштем строительын упшыжо кечылтеш. Кидыштем строительың хлопчатобумажный пижгомжо. Июлыштем туристын ботинкыже. Тúкыла койшо фона-рикым, “пырыскúчим” ботинкеш пенгыдемденам. Брезент йола-шым чиенам, йымалныже — кок триком. Кыдалыш искусствён-ный трикотаж джемперым кыл-денам. Кидыштем нимат уке.

Вуйыштем скалашт дека 20-30 ен нушкеш. Кúшыл йолгорно дене ончылгоч кондымо úзгар дене шуам. Тушто палатка, “Ошым-шúлыш” примус, бензин, па-рапланист-влакын радиопере-датчыкыш, нейлон йолаш, ана-рак, меж да хлопчатобумажный носки улыт. Кочкыш кокла гыч шоколадым, черносливим пыш-тыме. Тылеч посна кандырам, меж пижым, ош футболкым ко-дымо. Пеленем анаракым на-лам. Кúшнó чияшем. Мольжым “пырыскúч” дене коргычмó ла-кеш урен кодем.

Почешем толшо альпинист ка-шакым пеш чот шенгелан ко-дем. Эльбрусун ýмылжым снм-матлем. Ортнóрыш эше шуын омыл. Кече тулан йолжо дене мыйым эше ок нуло. Шагатем палаткеш монден коденам. Вур-гемым вашталтен чийемем го-дым. Мынар шагатлан Эльбрус вуйыш күзен шуам гын?

Тенгече камене йолгорно воктеке пыштен кодымо велоси-пед дека миен лектам. Тошкы-мораваш шинчын, умбакыже ку-далам. Пурла “пырыскúч” курык тайыл лумыш тúкна. Тидыже ку-нар-гынат чаракым ышта. Кас-вел тайылыш пызнен, шола вел-не Ортнóрыштó нарынче-кúрен пóрт пура кодеш. Шенгек онча-лам да ужам, тудын тамбуржат уло. Луман Касвел кúшкака дека лишемам. Апшатпошла шúлем. Черносливим пурлалам, шоко-ладным нулалам. Ниможат тамле огыл.

Эше иктат уке. Альпинист-влак чыланат Касвел курыквуй-ыш каеныт. Мият шке “имнем” дене нунын дека тарванем. Ортнóрлан тореш кудал колты-шым. Кугу кú ора деч коранын-коранын каяш перна. Тунар ом кае, кунар канем: 3-10 минут чо-ло. Южгунамже вуйушемат ша-ланымыла чучеш.

Рвезе-влак, курык вуйыш шу-деак, икте почеш весе úлыкó во-лат. Мыйынат тыгай кумыл ик гана веле огыл лектеш. Вет але марте Эльбрусш тошкыморава дене иктат күзен огыл манын шоналтемат, кокымшо úнар пуй-то лектеш. Утыр кúшкó да кúшкó

тышке кузыныт. Менге воктене тóрлó кугытан кúм ораленыт. Тыштат ятыр ме-мориальный она уло. Ленин пи-кыш кúзышó-влакым утарыше тúшкан, Кугу Отчественный сар жагыште Эльбрусим аралы-ме годым шке вуйыштым пыш-тыше альпинист-влакын. Мемо-риальный она-влак кú ораште почаныт. Нуным нигушан пенгы-демдыме огыл. Нимогай указа-тель уке. А кúлеш ыле: вет тиде эрвел Эльбрус 5626 метре кúкшытан.

Касвелкыла ончалам. Тусо Эльбрус кúшкырак нóлтеш. 5642 метрыш. Тыге лектеш, мый ве-лосипед дене Эльбрусун лапка-рак вуйышкыжо кúзенам. Кúшнó шонкалаш йóсó. Теве ленингра-дец-влак толын лектыт. Иктыже куанымыж дене мыйым óнда-де да чот гына шортын колтыш. Ни-мом пелешташат óрын шогем. Мольшт кúртнó менге воктеке толын, воктекше йóрлыт. Шу-кышт нимом ойлыде тышке-туш-кó тошкештыт. Пуйто вуйыштыш тарванен. Южышт вуйыштым кок кидышт дене кучен шинчат. А мый, юарлен, кúртнó менге йыр велосипед дене кудалыш-там. Коргыштем куан толкын рашкалтылеш.

Ленинградец-влаклан ЭФУН эмблемым полеклем. Курык вуй фонеш “Салют” тошкыморава дене панорамный снимжым ыш-тем. Эн кúшнó улам. Йырым-йыр курыквуй коеш. Но нуно пеш изин койыт. Лапкан да шемын. Касвел курыквуйым лум леве-дын. Мардеж пеш йúштыжак огыл. Шижам, кечеш “йуленам”. Куанымем дене шúргем петы-раш монденам. Капюшоным уп-шалам, пижергым чиём. Шинча тораш виктаралтын. 50-70 мен-ге коклаш коеш. Тыге кеч-кудо вельшыкыла ончо.

Рвезе-влак велосипедым он-чат. Кидышт дене чывыштылыт, но нимомат огыт ойло. Кудалыш савырнаш темлем. Лúдын, óрдыжкó кораныт.

Ынде úлыкó волыман. Мем-нан-шамыч, очыни, мыйым ву-чат. Мылам кóра нуно кок сутка-лан кучалтыч. Ындыже вашкыме

кузаш. Кúшчó-влакын скалашт дека шуам. Палаткына уке. Яра верыште шинчем. Мардеж луп-ша. Тыге канаш ок лий. Кадыр-гыл-кудыргыл корнем шуйнал-теш. 11-ше Приютышто “пырыс-кúчим” кудадам. Иктымат ом ончо. Складеш кодшо úзгарым шыпак налам. Воктеном шогышо рвезе-влак мыскара йóре йó-дыт: “Эльбрусш миенат?”. “Ту-ге. Самый курык вуйышкыжо”. Ужыт, пеш серьёзнын вашеш-тем. Умбакыже мом йодашат огыт пале.

Лум шулен. Вúд налын. Фона-рик нóрен. Ботинке ден йолат нóреныт. Узгарым велосипедш пыштем. Ночко лумышто “ийы-на”. Изэнгер йыргыкта. Да икте веле огыл. Велосипедш энгер-тен, гочышт тóрштылам. Палыме москвич-влак вашлийыт. Салам-лат да чаманат: молан пырля ышна кúзó, маныт. Артур 11-ше Приют гычак мóнгеш каен. Са-ша ден Волода пеш чот кылмы-мышт дене Кútúчó-влакын ска-лашт гыч кушкедыше палаткым пеленышт нагнаеныт.

Шарнымашеш кодшо манын, чыланат войзалтына. Писын коч-кына да Ростов гыч рвезе-влак дене pyrля канатка дене воле-на. Мемнан-влак вашлийыт. Ондаалтына. Устелым погена. Шоколад кампеткым, шúмýйым, вафльым, манго со-кым, тушенка шúрым да молы-мат. Хасан йолташна толын лек-те. Лумжылан йошкар аракам подылална. Кажныже кужу тос-тым пеш сóралын каласкален. Нуриян тостшо поснак чапле ыле.

Эрвел Эльбрусш күзен волы-меке, велоэкспедиций шке цельшыкыже шуын. Тудым Ма-рий Эл, Татарстан да Чуваший гыч úдыр-рвезе-влак эртареныт. Тидлан моткок куанена. Чолга-лык сенен. Кажныже вий шуты-мо семын шке надыржым пыш-тен. Мыламанат куштыжо гын изиш шыдырак лияшат пернен. Но кúлешан чап пашам ыштыме. Сенышым огыт титакле.

Печатьыш
Эврик АНИСИМОВ
ямдылен.